

Jertfă pentru Țară

**Din cronica luptelor pentru
apărarea Banatului
august-septembrie 1944**

Autor

Col.(r) Constantin C. Gomboș

editura

Miidecărți

Bragadiru - 2019

CUPRINS

În loc de prefață, un tur de orizont prin documente de arhivă timișene din vara anului 1944.....	11
- Raidurile aviației germane asupra Banatului. Victime și amenințări. Războiul e pierdut, consecințele vor urma. Frământări în rândul minoritarilor. Dispunerea armatei în Banat. Măsuri de pregătire militară în vederea apărării zonei	
Actul de la 23 August 1944 și acțiunile unităților române din Banat pentru realizarea acoperirii frontierei de sud-vest (24-31 august 1944), și dezarmarea trupelor germane.....	25
- Operația „Iași-Chișinău” și catastrofa armatelor româno-germane. Lovitura de Palat de la 23 august 1944. Ieșirea României din Axă. Reacția germane. „Proclamația regelui Mihai I către Țară” difuzată în Banat. Banatul – importantă zonă economică și strategică vizată de inamic. Ordine de luptă ale C.7-Ter, D-1. Instr., D-19 I. Instr. și D-9 Cv. Acțiuni ale armatei germane în Banat în perioada 24-31 august 1944. Cad în luptă primii eroi. Legionarii se adresează armatei și locuitorilor Banatului. Etnicii germani sunt chemați sub arme.	

Banatul sub amenințarea invaziei.....59

- Semnarea convenției de armistițiu cu Puterile Aliate. Refuzul de a se acorda României statutul de țară cobeligerantă. Invazia trupelor Armatei Roșii și subordonarea armatelor române. Generalul de brigadă Gheorghe Poșoiu raportează zilnic: la frontiera Banatului germanii își grupează forțele. Se așteaptă o nouă invazie, cea germane. Un raport de cronicar al șefului de jandarmi Jupalnic. Divizia 1 infanterie instrucție predă comanda garnizoanei Timișoara și a sectorului de acoperire.

Intră în dispozitiv de luptă Divizia 9 Cavalerie; în sudul Banatului trupele germane forțează Dunărea71

- Generalul de brigadă Dumitru Popescu hotărăște: forțele diviziei 9 cavalerie vor fi dispuse pe două aliniamente. Timișoara va fi apărată de trei detașamente: nord, centru și sud. La 7 septembrie 1944, ora 19:00, șeful de Stat Major al diviziei va raporta Corpului 7 teritorial: „regimentele diviziei au intrat în dispozitiv”. Aviația și artileria antiaeriană română își fac datoria: încă un pirat aerian doborât deasupra Timișoarei. 6 septembrie 1944, trupele germane forțează Dunărea. „Carașul, un județ năpăsuț. 20 de zile de ocupație germană.

Forțele germane care au atacat Banatul în septembrie 1944, între abordarea „apologetică” și realitate.....79

- Istoricii militari români chemați să stabilească adevărul asupra forțelor germane care au atacat Banatul în septembrie 1944. Comandantul superior al teatrului de război Sud-est hotărăște: ofensiva împotriva Banatului pe trei direcții. Structura forțelor germane care au atacat Banatul

Din cronica acelor zile și nopți de luptă 85

11 septembrie 1944 85

- Trupele germane trec de ofensivă pe direcția Vel. Kikinda-Timișoara. La Deta se petrec fapte de vitejie și eroism. Jafuri și atrocități la Jebel, Ciacova și Liebling. Regimentul 13 Călărași intră în luptă. Ostașii regimentului 5 Vânători (P.S.) cu numai trei luni de instrucție luptă cu eroism. Presa vremii despre luptele pentru apărarea Timișoarei și din sudul Banatului. Inamicul este oprit, dar se așteaptă noi atacuri

12 septembrie 1944 98

- Aparent o zi calmă, inamicul execută doar misiuni de cercetare și atacuri locale, la sud și est de Timișoara. Regimentul 13 Călărași își întărește apărarea. Faptele de vitejie ale ostașilor români elogiate de presa locală

13 septembrie 1944 102

- În sudul Banatului trupele germane atacă pe trei direcții. Comandantul Diviziei 9 Cavalerie intuiește concepția ofensivei germane și ordonă măsuri de întărire a apărării din sectorul de nord „Trăiască Armata Roșie – alianța noastră.”

14 septembrie 1944 108

- Atacă Grupul de luptă Behrends. Grănicerii apără eroic fâșia. Trupele inamice pătrund spre Timișoara. Generalul-locotenent Iurii Nikitovici Terentiev, comandantul Corpului 49 pușcași sovietici, aprobă concepția generalului Mihail Lăcătușu

15 septembrie 1944 111

- La ora 6:30, 16 avioane germane bombardează Timișoara. Reacția artileriei antiaerene române. Grănicerii din nou la luptă. Fapta vitejească a soldatului Victor Georgescu. Inamicul la periferiile Timișoarei. Unitățile române se apără cu îndârjire. Aviatorii români îi sprijină.

16 septembrie 1944116

- Ziua se anunță deosebit de grea pentru apărătorii Timișoarei. Doi veterani: Aurel Mirescu și Popescu Nicolae comentează evenimentele zilei. Timișoara împresurată de forțe inamice. Regimentul 5 Vânători Instrucție și jertfa de sânge pentru apărarea capitalei Banatului. Eroii intrați în nemurire. Lovitura Behrends asupra Timișoarei nu a reușit

17 septembrie 1944126

ZIUA CEA MAI GREA PENTRU APĂRĂTORII TIMIȘOAREI

- „Timișoreni, pe baricade!” Comandamentul german hotărât să dea atacul decisiv asupra Timișoarei. Evoluția luptelor pentru apărarea Timișoarei. Eroii zilei „ Bravo 13 Călărași!” „ Un călăreț care va rămâne!” – „ Dacă Timișoara nu este praf și cenușă, colonelului Enescu să-i mulțumească!” Eroii anonimi de la Giroc. Comandantul Legiunii de Jandarmii Severin raportează comandantului Armatei I. „Încercarea de a cuceri prin surprindere Timișoara a eșuat... Hitler a fost foarte supărat din această cauză” – mărturisește fostul comandant al Grupului de armate germane „Ucraina de Sud” – generalul Hans Friessner

Lupta pentru apărarea și eliberarea Banatului continuă

(18-30 septembrie 1944).....138

- Bătălia pentru Timișoara a fost câștigată de trupele române. Zadarnice încercări ale inamicului. Două rapoarte asupra evenimentelor din zonă. Războiul pentru eliberarea Almăjului. Dezastrul de la Bozovici. Din nou aviația română în sprijinul apărătorilor Banatului

Fapte cărora le-a sosit vremea să fie cunoscute 149

- În zona ocupată, rămași ai nimănui. Atrocități și crime odioase împotriva locuitorilor pașnici ai Banatului. Drama de la Periam: 16 morți, dintre care 2 femei și 3 copii. Preotul ortodox Jebeleanu

Respect p Andrei nu-și părăsește credincioșii și este executat în mijlocul lor. Împușcarea în ceață - execuție tip S.S. Jafuri și incendieri: „Nu există casă unde să nu se fi întâmplat ceva”. Exodul populației germane. Armata Roșie trece hotarul Banatului. Elogii și reversul medaliei. Atitudine amicală, dar nu servile – se ordonă armatei române și populației. Jafuri în stil mare. Teroare și groază. „La Hodoni rușii își fac de cap.”

In memoriam..... 173

- Apărătorii Timișoarei – citați prin ordine de zi românești și sovietice.

Primăria municipiului Timișoara decide să omagieze eroii.
„Cinste vouă copii ai Banatului!”

Fundația „Apărătorii Banatului – septembrie 1944” și rolul acestora în realizarea monumentului „Eroilor Neamului 1941-1945”. Sculptorul VICTOR GAGA – motivație artistică. Un critic de artă comentează.

Cei care au realizat monumental. Conținutul documentului de atestare.

O zi de neuitat: 1 decembrie 1996.

În loc de încheiere 193

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ 194

ANEXE:

1. Dispozitivul strategic de acoperire stability pe baza directive operative nr. 51 a Marelui Stat Major (Planșa I)
2. Schemă cu zdrobirea ofensivei din Banat și Crișana în 13-18 septembrie 1944, a ofensivei trupelor germane și horthyste (Planșa II)
3. Schema cu acțiunile Diviziei 9 Cavalerie pentru apărarea Timișoarei (Planșa III).

ACTUL DE LA 23 AUGUST 1944 ȘI ACȚIUNILE UNITĂȚILOR RÔMÂNE DIN BANAT PENTRU REALIZAREA ACOPERIRII FRONTIEREI DE SUD-VEST ȘI DEZARMAREA TRUPELOR GERMANE

Așa cum am precizat, în august 1944, majoritatea forțelor combative din Banat se găseau pe frontul din Moldova¹ și vor suporta efectele ofensivei armatelor sovietice.

În zorii zilei de duminică, 20 august, Armatele Frontului 2 Ucrainean, aflate sub comanda mareșalului F.I. Tolbuhin, cu un total de 90 de divizii, 6 corpuri mecanizate și un efectiv de 920.000 de soldați, 1.400 tancuri, 16.279 tunuri și aruncătoare de mine și 1.759 avioane de luptă, încep ofensiva în secotrul Iași-Chișinău.

Acestor forțe, Grupul de Armate "Ucraina Sud", aflate sub comanda generalului Hans Friessner, le opunea un număr de 27

divizii, 400 tancuri și 800 avioane, plus 5 brigăzi de infanterie cu un total de 390.873 de oameni. La acestea se adăugau 20 de divizii românești, dintre care o divizie blindată, 5 brigăzi și alte trupe, realizând un total de 490.000 oameni.²

Atacul a surprins Armata 4 română, care din considerația situației politice nu se aștepta la el. Comandantul Armatei, generalul Mihail Racoviță, fusese înlocuit cu generalul Gheorghe Avramescu, iar la aripa stângă, generalul Potopescu era în concediu. Comanda celor două divizii de munte ale Corpului 7 era în mâna generalului Schwarz. Lovitura principală s-a dat în sectorul nord Iași, pornind din capetele de pod de pe malul de nord al Jijiei, în sectorul Stânca Roznoveanu; ea s-a efectuat cu o masă de artilerie și de tancuri excepțională, *"una din cele mai mari concentrări de foc ce s-au realizat vreodată în acest război."*³ Până la sfârșitul zilei, atacul a pătruns pe o distanță de 15 km, spre Podul Iloaei-Dealul Mare-Voinești. Pe Frontul III Ucrainean din Basarabia se obțin succese în zona Chițcani și Chișinău.

Atacul inamic n-a putut fi oprit și nici combătut cu eficacitate de armata noastră, din cauza lipsei tunurilor germane antitanc, a unităților blindate de rezervă, a haosului creat de înfricoșătorul bombardament de artilerie și de masă enormă de tancuri pătrunse prin breșele apărării. Se crease o situație confuză, disperată. Comandantul german, căruia îi erau subordonate operațiunile Armatei 4 române, n-a știut să sesizeze la timp situația creată prin ruperea frontului Armatei la Iași și să dea ordinele necesare situației.

În aceste condiții deosebite Mareșalul Ion Antonescu sosește cu avionul la Bacău în după-amiaza zilei de 20 august, găsind comandamentul armatei în dezordine. Lipseau date despre front, lipseau măsuri de reacție, de prevedere și plutea o atmosferă de incertitudine care putea fi interpretată ca un defetism. Intră în

Respect pentru oameni și cărți

conflict cu comandantul armatei, generalul Avramescu, căruia îi ia ulterior comanda înlocuindu-l cu generalul Ilie Șteflea.

De la Bacău, în noaptea de 20/21 august, Antonescu are o convorbire la București cu Mihai Antonescu, pentru a cunoaște rezultatul misiunilor trimise peste hotare de a discuta cu Aliații, condițiile unui armistițiu cât mai favorabil pentru România. Nu primește un răspuns favorabil.

Pe 21 august, Mareșalul discută din nou situația de pe front, la Bacău, cu generalii Wöhler, Șteflea, Avramescu și colonelul N. Dragomir, iar la Tg. Ocna cu generalul-colonel Friessner. Între timp, la București, la Palat, în noaptea de 20/21 august, în prezența Regelui Mihai, are loc o reuniune secretă, în care generalul Sănătescu – mareșalul Palatului- face o expunere asupra situației frontului și din interior, iar colonelul Dămăceanu – Șeful de Stat Major al Comandamentului Capitalei- o informare despre pregătirile militare din capitală. S-a stabilit de comun acord să se aplice măsurile programului militar între forțele opoziției și monarh de înlăturare de la conducerea statului a Mareșalului Antonescu și a colaboratorilor săi și de ieșire a României din Axă. S-a fixat și data începerii acțiunii, 26 august 1944.

Antonescu revine pe front la 22 august pentru a se reîntâlni cu generalii români și cu Wöhler, la Bacău, și din nou la Tg. Ocna, cu Friessner, cu care a căzut de acord în privința retragerii Armatei 4 române în spatele liniei fortificate Focșani-Nămoloasa-Galați. Aceasta era întinsă pe 160 km, cu zece cazemate de beton pe km, deci 1.600 în total, cu un sistem de foc automat bine pus la punct, care ar fi îngreunat înaintarea armatelor sovietice. *"Dacă rusul trece linia Focșani-Galați- îi mărturisea cu îngrijorare Antonescu-Comandantului Grupului de Armate Ucraina de Sud" Hans Friessner- România este pierdută pentru totdeauna* ⁴, despărțindu-se de acesta la orele 17,00. Antonescu intenționa să

se întoarce la București pentru a-l informa pe Rege asupra situației militare. Era hotărât să desprindă România din alianța cu Berlinul, dar aceasta să se facă în condiții cât mai bune pentru țară, pentru a se obține de la adversarii de atunci (de la U.R.S.S. în primul rând – n.n.) ”cele mai bune condiții de armistițiu.”⁵

Reîntors de pe front, în seara zilei de 22 august, hotărăște, ca a doua zi să convoace guvernul României. Va expune acestuia, în dimineața de 23 august, o sinteză a situației militare, făcându-și cunoscută decizia de a organiza rezistența în Carpați Orientali și aliniamentul fortificat dintre Cotul Carpaților și Dunărea Maritimă și intenția de a pleca pe front pentru a conduce personal ”bătălia armistițiului” (ținerea sovieticilor în Moldova, cât mai departe de Capitală, până la precizarea de către Kremlin a condițiilor convenabile de armistițiu n.n.) și hotărârea de a obține de la Hitler asentimentul în vederea încheierii armistițiului. Cartierul general urma să fie instalat în Dumbrăveni, la aproximativ 20 km vest de Sighișoara. Acesta și-a dat seama că din punct de vedere militar războiul era pierdut pentru România.

În dimineața zilei de 23 August, Mareșalul Antonescu a vorbit profesorului Gheorghe Brătianu și ministrului plenipotențiar dr. Clodius despre necesitatea imperioasă de a pune capăt acestei lupte fără speranță. A cerut de la Brătianu acceptul scris, semnat de liderii partidelor politice că sunt de acord ca acesta să semneze armistițiul. Dar a fost refuzat. Cere audiență la Palat, în timp ce Mihai Antonescu trimite un curier la Stockholm, la doamna Kollontai – ambasadoarea U.R.S.S.-ului, pentru a stabili prin ambasadorul nostru Nanu, condițiile armistițiului.

La orele 16,00, a început audiența decisivă a conducătorului statului la Rege. La început, Mareșalul Antonescu a expus situația militară și a declarat că recunoaște necesitatea încheierii imediate a unui armistițiu. L-a informat pe Rege că a vorbit cu Clodius

Respect pentru oameni și cărți

deoarece nu dorește să acționeze fără ca guvernul Germaniei să aibă cunoștință și să aprobe acest lucru, iar trupele germane să se retragă liber din România. Regele Mihai nu acceptă nimic din cele expuse de Mareșalul Antonescu și după o scurtă întrevedere cu sfetnicii săi demite guvernul Antonescu și dispune arestarea Mareșalului, a lui Mihai Antonescu, a Ministrului de Război Pantazi și de interne Vasiliu. Are loc o "lovitură de stat", egală cu o mare revoluție,⁷ cum o aprecia Iuliu Maniu.

Momentul fiind bine ales, țara raliindu-se din primul moment, în totalitatea ei, de la cetățeanul de pe stradă până la forțele armate de acasă și de pe front, acestei acțiuni. "*Eroismul* fără seamă al soldatului român a salvat de fapt nu numai Capitala ci și actul politic de la 23 August și prin el, însuși viitorul neamului", va consemna liderul P.N.Ț.

Lovitura de stat de la 23 August 1944, în urma căreia Mareșalul Ion Antonescu a fost arestat, a lichidat planul "bătăliei armistițiului", ieșirea României din război făcându-se pe alte baze decât cele "acceptate" anterior de Aliați.

Unii experți români și străini consideră că o rezistență pe linia fortificată Focșani-Nămoloasa era posibilă, așa cum o gândise, de altfel, mareșalul Antonescu.⁸

Urmările actului de la 23 August nu au întârziat să se arate.⁹ În loc de armistițiu, România a făcut un act de încetare unilaterală a focului.

Țara a rămas la cheremul trupelor sovietice, al căror comportament a depășit orice imaginație.

Arestarea lui Antonescu s-a făcut în pripă, fără ca trupele din Capitală să fi intrat în dispozitivul de luptă. Regele a numit un nou guvern, cu generalul Constantin Sănătescu președinte al Consiliului de Miniștri, Gr. Niculescu-Buzești, ministru de război și de interne, Aurel Aldea. La orele 22,00, postul de radio București a difuzat

Proclamația Regelui Mihai către Țară, care consemnează sfârșitul dictaturii antonesciene, ieșirea României din războiul hitlerist, alăturarea ei coaliției antifasciste și restabilirea independenței și suveranității naționale.

În aceeași seară, Regele Mihai comunică Ministrului Germaniei la București, Manfred von Killinger, venit la Palat, hotărârea de a ieși din Axă, rugându-l pe acesta "să convingă guvernul Germaniei să retragă neîntârziat trupele germane din România, pentru a scuti de o situație dureroasă cele două armate legate până atunci printr-o camaraderie de arme."¹⁰ Scurt timp după aceea, noul Ministru de Externe, Niculescu-Buzești, l-a primit pe consilierul de legație, dr. Stelzer, și i-a comunicat oficial ruperea relațiilor diplomatice dintre România și Germania. Și acesta a oferit libera retragere a trupelor germane, în măsura în care, la rândul lor, ele, "se vor abține de la orice acte ostile."

În cursul nopții de 23/24 august 1944, la orele 0 și 30 minute armata română a încetat acțiunile militare împotriva Uniunii Sovietice, membră a coaliției Națiunilor Unite. Trupelor germane, aflate pe teritoriul României, li s-a pus în vedere să părăsească, în cel mai scurt timp, teritoriul român.¹¹

Berlinul a reacționat cu promptitudine.

În aceeași noapte, la orele 1 și 55 minute, Hitler a ordonat generalului de aviație Gerstenberg, comandantul Luftwaffe din România: "*Arestați imediat camarila trădătorilor; înăbușiți o eventuală răscoală. Formați un nou guvern prezidat de un general filogerman*".¹²

Generalul colonel Jođl a contactat telefonic Legația Germană din București, din însărcinarea lui Hitler, și i-a transmis generalului Hansen ordinul de "*a înăbuși puciul de la București*" și de a ocupa capitala României cu Divizia 5 Antiaeriană. Orice tratative cu "renegații români" au fost interzise. Întreaga Românie devenise

Respect pentru oameni și cărți

pentru trupele germane *"zonă de acțiuni militare."* Deoarece trupele germane aero-terestre au atacat Capitala în dimineața zilei de 24 august, în Proclamația guvernului român, difuzată prin radio București în aceeași zi, la orele 16,30, se arăta că prin actele sale agresive *"Germania s-a pus în stare de război cu România."*

Din acele clipe și până la 25 octombrie 1944, Armata română se va afla în luptă împotriva forțelor hitleriste, apoi, de la 30 august și cu cele horthyste, pentru eliberarea teritoriului național și reșezarea bornelor de hotar ale României pe frontiera de vest, așa cum au fost ele înainte de Dictatul de la Viena, din 30 august 1940. Vor fi zile și nopți de lupte grele, de eroism și sacrificii, la care vor lua parte și unitățile Armatei române din Banat.

Vestea evenimentelor de la București pătrunde în rândul populației Banatului, prin presa scrisă, cu 2-3 zile întârziere. Astfel, vineri, 25 august 1944, "Curierul Banatului" – ziar independent-publică, pe prima pagină, cu litere mari, într-o ediție specială, referiri la Consiliul de Coroană din 23 August 1944(!) prin care M.S. Regele Mihai, făcând uz de prerogativele sale, a primit demisia mareșalului Ion Antonescu și a suspendat dictatura, a alcătuit un guvern al salvării naționale alcătuit din colaborarea partidelor național liberal, național-țărănist, comunist și socialist ca bloc național democratic sub președinția d-lui general Constantin Sănătescu.¹³ Erau inserate obiectivele Consiliului de Coroană: încetarea stării de război; România alături de Aliați, acceptarea armistițiului, încetarea dictaturii; reluarea libertăților democratice și reintegrarea Transilvaniei.

Într-un alt cotidian se publică "Proclamația Regelui Mihai către Țară" în urma armistițiului cu Națiunile Unite (!) și declarația liderului P.N.Ț.-ului, Iuliu Maniu, care adresându-se locuitorilor Banatului spunea: *"Păstrați ordinea, liniștea și devotamentul strămoșesc. Noi azi apărăm bunurile sfinte, viața și*